

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

БУГУЦЬКИЙ Юрій Олексійович

СТАТИСТИКО - ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ
ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОЇ ПРАЦІ

Спеціальність 08.00.11 - статистика

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1993

Робота виконана на кафедрі статистики Київського державного економічного університету.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
СРІНА Антоніна Михайлівна

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, член-кореспондент Академії наук України
ПІРОЖКОВ Сергій Іванович
кандидат економічних наук, доцент
ШВЕЦЬ Віктор Григорович

Провідна організація – Науково-дослідний інститут статистики Міністерства статистики України.

Захист відбудеться "24" вересня 1993 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої ради К.068.28.02 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук при Київському державному економічному університеті за адресою: 252057, Київ-57, проспект Перемоги, 54/І, ауд. 2І4.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці університету.
Автореферат розісланий "19" серпня 1993 р.

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00815356 (S)

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
кандидат економічних
наук

СІМЕНКО В.І.

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБІТИ

І.1. Актуальність теми дослідження. Підвищення ефективності аграрної праці має виключно важливе значення для піднесення економіки галузі в цілому, насичення споживчого ринку продовольством і товарами, поліпшення життєвого рівня та зайнятості населення суверенної України. Все це буде сприяти швидшому виходу агропромислового комплексу із соціально-економічної кризи.

Розробка теоретико-методологічних та прикладних проблем ефективності аграрної праці при входженні в ринкову економіку має велику актуальність. На всіх етапах розвитку нашого суспільства вона була і є в полі зору багатьох вчених економістів-аграрників: Г.С.Струмліна, В.С.Німчинова, Є.С.Карнаукової, Г.Г.Котова, П.А.Іванченка, Б.Й.Брагинського, В.Ф.Машенкова, Й.С.Пасхавера, А.Я.Радченка, П.І.Багрія, О.А.Бугуцького, Д.П.Богині, І.К.Бондар, М.Л.Копача, Г.С.Фтомова, С.І.Пирожкова, А.М.Гатауліна, В.Г.Швеця та ін.

Разом з тим більшість досліджень присвячена продуктивності живої праці, залишаючи поза увагою економію минулої уречевленої і має переважно організаційно-економічний, а не статистико-методологічний характер. До того ж вони проведені без врахування ринкових відносин.

Розуміння підвищення продуктивності праці як економії лише живої праці на практиці призводить до підвищення собівартості продукції, негативно відбивається на динаміці чистого доходу. Крім того, ставка на економію живої праці ціною перевитрати минулої підтримує госпрозрахункові принципи управління господарством і не сприяє переходу до ринкової економіки.

І.2. Метод дослідження є удосконалення системи показників виміру ефективності сукупної праці /живої і уречевленої/ в одиницях робочого часу /люд.-годинах, середньорічних працівниках/ по

аграрних підприємствах, аналіз закономірностей, резервів і факторів економії затрат живої та уречовленої праці за рахунок технічних, організаційно-економічних і соціально-демографічних факторів. У відповідності з метою поставлені і вирішені такі конкретні завдання:

уточнені економічні категорії - "продуктивність" і "ефективність" аграрної праці;

обґрунтовані аналітичні функції для описування тенденцій та прогнозування показників ефективності трудозатрат;

поєднанням методів аналітичних групувань і кореляційно-регресійного аналізу виявлені потенційні резерви зростання ефективності праці;

розкритий механізм формування рівня ефективності суспільної праці;

вивчені пропорції суспільної праці;

проведений розрахунок еквівалентів заміщення затрат живої праці уречовленою промисловою.

1.3. Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні проблеми ефективності суспільної праці в аграрному секторі економіки в цілому та в окремих його галузях - рослинництві і тваринництві; об'єктом - колгоспи та радгоспи Київської області. З метою узагальнення й поглиблення аналізу досить широко залучались дані в цілому по сільськогосподарських підприємствах України.

Для здійснення пофакторного аналізу з допомогою методу статистичних групувань, кореляційно-регресійного та дисперсійного аналізу використовувались матеріали по 72 радгоспах овочево-молочного напрямку. З метою всебічного вивчення різних аспектів ефективності аграрної праці використовувалась інформація в сере-

дньому по колгоспах: Миронівського та Васильківського районів, зокрема дані колгоспів ім. Бузицького та 40-річчя Жовтня, радгоспів "Плосківський", "Совки", Миронівського цукрового комбінату.

I.4. Інформаційною базою для проведення дослідження були матеріали річних звітів сільськогосподарських підприємств, дані довідників, літературних джерел, особистих досліджень автора.

I.5. Зв'язок роботи з планом НДР. Дисертація виконана у відповідності з планом наукових досліджень кафедри статистики Київського державного економічного університету по темі "Розробка методології статистичної оцінки соціально-економічного потенціалу на різних рівнях народного господарства", номер держ. реєстрації ОI20786.

I.6. Теоретико-методологічною основою дослідження є положення діалектичного матеріалізму про працю з врахуванням її специфіки в аграрній сфері діяльності людини, труди вчених, закони, постанови та рішення Верховної Ради і Кабінету Міністрів України з питань сільського господарства. У процесі збирання та обробки даних використовувався комплекс загальнонаукових та статистичних методів, зокрема методи дисперсійного, кореляційно-регресійного аналізу, групування, індекси, графіки. Обробка інформації велась на ЕОМ "СС I035", комп'ютерах.

I.7. Наукова новизна та практична значимість роботи полягають в тому, що з позиції системного аналізу вперше на матеріалах Київської області проведено комплексне статистико-економічне вивчення проблем ефективності аграрної праці, яке має значення для сільського господарства України в цілому.

Основні результати дослідження виносяться на захист:

модифікована методика обчислення сукупних затрат та ефективності суспільної праці у сільському господарстві;

методичні підходи до комплексного застосування методів статистики при аналізі динаміки, виявленню резервів, кількісної оцінки виробничих факторів і в перспективних розрахунках показників ефективності аграрної праці;

система показників пропорцій суспільної праці в сільському господарстві та еквівалентів заміщення затрат живої праці уречевленою промисловою;

основні напрямки економії трудозатрат в аграрному секторі за рахунок впровадження комплексу заходів: поліпшення використання трудового потенціалу, землі, основних фондів і оборотних матеріальних засобів у тісному взаємозв'язку з соціально-демографічною ситуацією та зайнятістю сільського населення,

І.В. Апробація роботи. Основні результати досліджень обговорювались і в цілому схвалені на ІВ науково-практичних конференціях, нарадах та семінарах, зокрема, Республіканському семінарі "Прискорення соціально-економічного розвитку АПК", м. Київ, червень 1987 р.; Республіканській науково-практичній конференції "Соціальні проблеми праці", м. Хмельницький, РАПС Академії наук України, жовтень 1989 р.; Науково-практичній конференції "Проблеми підвищення економічної ефективності функціонування галузей АПК", м. Львів, СГІ, червень 1989 р.; Республіканській науково-практичній конференції "Актуальні проблеми регіональної статистики", м. Київ, КІНГ, квітень 1990 р.; Всесоюзній науков-виробничій конференції "Проблеми переходу сільського господарства на нові форми господарювання, м. Львів, СГІ, травень 1990 р.; Всесоюзній науков-практичній конференції "Соціальний розвиток села: минуле, сучасне, майбутнє", м. Новосибірськ, СІОНДТЕССГ, серпень 1990 р.; Республіканській науково-практичній конференції "Удосконалення виробничого потенціалу та зниження ресурсомісткості сільського господарства"

кої продукції", м. Дніпропетровськ, ДАУ, грудень 1990 р.; Науково-практичній конференції "Земельні відношення в умовах переходу до ринкових відносин", м. Харків, ДАУ, травень 1991 р.; Всесоюзній координаційній науково-методичній нараді "Проблеми економіки праці та соціального розвитку села, м. Київ, УНДІАПВ, травень 1991 р.; Республіканській науково-практичній конференції "Ринок праці та проблеми соціальної захищеності населення України", м. Чернівці, РАПС Академії наук України, жовтень 1991 р.; Міжнародній науково-практичній конференції "Ринкові перетворення аграрного виробництва", м. Дніпропетровськ, ДАУ, вересень 1992 р.; Науково-практичній конференції "Формування та розвиток фермерства в Україні", м. Київ, жовтень 1992 р.; Науково-практичній конференції "Економічні та соціальні проблеми розвитку українського села", м. Львів, СГІ, червень 1993 р.

1.9. Впровадження результатів досліджень та їх публікація.

За матеріалами досліджень для практичного використання Управлінню статистики Київської області, Міністерству статистики України та керівним органам області самостійно і в співавторстві подані 14 економічних записок, доповідей, розробок.

Серед них: результати апробації методичних рекомендацій щодо визначення сукупних затрат аграрної праці, розроблених в Українському НДІЕОСГ; виконання норм виробітку та стан нормування праці в колгоспах; підсумки розрахунку продуктивності праці в сільському господарстві; розвиток колективного підряду в колгоспах і радгоспах; результати перевірки наявності незаконної звітності про працю на підприємствах і організаціях Держагропрому України; статистико-економічний аналіз стану сільського господарства поліських районів області; статистико-економічний аналіз розвитку галузей агропромислового комплексу; формування орендних

відносин в сільському господарстві; про кооперативний та фермерський рух у колгоспах і радгоспах; аналіз забезпеченості та використання кормів і мінеральних добрив, їх вплив на продуктивність тварин та урожайність сільськогосподарських культур і трудомісткість виробництва продукції; аналіз виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств; соціально-економічне обстеження функціонування фермерських господарств; апробація методики, розробленої Міністерством України, щодо валової, кінцевої і чистої продукції сільського господарства в порівняльних та поточних цінах на матеріалах Київської області.

Основні положення дисертації висвітлені в 28 наукових роботах - розділах монографій, статтях наукових збірників, тезах доповідей тощо - загальним обсягом понад 6 др. арк.

І.10. Обсяг та структура роботи. Дисертація викладена на 181 сторінці машинопису, яка містить 35 таблиць, 6 рисунків, 6 додатків, список використаної літератури становить 134 найменувань. Структура дисертації така:

Вступ. Глава 1 - Теоретичні передумови аналізу ефективності аграрної праці: 1.1. Ефективність праці як економічна категорія; 1.2. Система показників ефективності трудозатрат, їх обчислення та аналіз. Глава 2 - Аналіз рівня і тенденцій ефективності аграрної праці: 2.1. Роль високопродуктивної праці в підвищенні ефективності виробництва та формуванні ринку робочої сили; 2.2. Аналіз рівня продуктивності та суспільної ефективності праці; 2.3. Формування показників трудомісткості і ефективності праці в динаміці та методичні підходи до їх прогнозування; 2.4. Процес заміщення затрат живої праці уречевленою, особливості внутрішньогалузевого та міжгалузевого її переміщення. Глава 3 - Аналіз потенційних резервів і факторів зростання аграрної праці; 3.1. Класи-

фікація резервів та факторів ефективності праці, кількісна їх оцінка; 3.2. Підвищення технічного рівня виробництва і його інтенсифікація; 3.3. Оцінка міжгалузевих та міжпродуктових пропорцій; 3.4. Впровадження нових форм організації трудових колективів - орендних і фермерських; 3.5. Співвідношення рівня зарплати та продуктивності праці.

Висновки та пропозиції. Список використаної літератури. Додатки.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Праця є вирішальним фактором розвитку будь-якого виробництва, в тому числі й аграрного, неодмінною основою існування людей. У зв'язку з цим в дисертації розглянуто місце праці в економічному розвитку, формування трудової теорії вартості.

Загальний економічний закон зростаючої продуктивності праці полягає в необхідності і можливості зниження затрат суспільної праці на виробництво одиниці продукції, тобто він відноситься до виробничої сфери діяльності людей.

Закон "економії часу" характеризує ефективність живої і уречевленої праці у виробничій та невиробничій сферах. Відзначається, що існуючий термін закону "неухильного зростання продуктивності праці" був надуманим, це особливо стосується сільського господарства, а так званий статистичний показник "суспільна продуктивність праці" по суті відноситься до живої праці в масштабі всього народного господарства /району, області, держави/, бо він обчислений як відношення суми національного доходу до середньорічної чисельності зайнятих у сфері матеріального виробництва.

У зв'язку з цим уточнене поняття "продуктивності праці" і "ефективності праці", перше із них відноситься до живої, а друге - до живої і минулої праці, уречевленої в засобах виробництва /ос-

новних фондах і оборотних матеріальних засобах/, виражених в одиницях робочого часу - хвилинах, годинах, працівниках.

Причому затрати праці доцільно класифікувати як повні затрати живої праці /прямі + накладні/ і повні затрати уречевленої праці /сільськогосподарська + промислова/, а також сукупні затрати праці /повні затрати живої праці + повні затрати уречевленої праці/.

Елементи сукупних затрат праці в сільському господарстві та в окремих його галузях доцільно обчислювати за такою методикою.

Затрати живої праці по галузях виробництва і видах діяльності визначають на основі форми №5-АПК, "Розподіл затрат праці", а уречевленої праці - за матеріалами форми №22-АПК "Затрати на основне виробництво", переводячи затрати з вартісного у трудовий вираз. При цьому суму затрат минулої сільськогосподарської праці /в крб./ ділять на фактичний рівень оплати І люд.-год відповідної галузі. Затрати уречевленої промислової праці переводяться з вартісного у трудовий вираз множення їх на усереднений коефіцієнт повної народногосподарської трудомісткості І крб. валової продукції промисловості, який розрахований за даними статистичних збірників.

Сукупні затрати живої і уречевленої праці - це суспільні затрати виробництва. За розрахунками А.Волкова та М.Эйдельмана, частка матеріальних затрат /С/ в загальних затратах виробництва становить 57,3%, а заново створеної вартості на оплату праці /V/ - 21,1 і на додатковий продукт /m/ - 21,6%. Отже, відображення сукупних затрат праці через собівартість не зовсім правильно, оскільки остання враховує десь близько 78% вартості продукції в цілому по народному господарству.

Що ж до сукупних затрат праці в трудовому виразі, то в них

включені всі затрати живої праці. Так, розрахунки по колгоспах і радгоспах України за 1990 р. свідчать про те, що в структурі затрат виробництва частка затрат живої праці, яка подана оплатою, на 11,8 і 15,8 процентних пункта менша, ніж у сукупній трудомісткості, розрахованій в робочому часі. Аналіз рівнів та структури сукупної трудомісткості по аграрних підприємствах за 25-річний період виявив, по-перше, тенденцію до скорочення сукупних затрат праці на виробництво 100 крб. валової сільськогосподарської продукції, а по-друге, структурні зрушення в сукупних затратах праці - частка повних затрат живої праці зменшується, уречевленої ж навпаки, зростає /табл. I/.

Таблиця I

Динаміка рівня та структури сукупних затрат праці у сільському господарстві України /в розрахунку на 100 крб. валової продукції/

Елементи сукупних затрат праці	1967 - 1971 рр.		1987 - 1991 рр.	
	люд.-год	%	люд.-год	%
Повні затрати живої праці	42,84	60,7	22,67	50,4
В тому числі:				
прямі	31,30	44,3	14,66	32,6
посередні	11,54	16,4	8,01	17,8
Повні затрати уречевленої праці	27,72	39,3	22,34	49,6
В тому числі:				
сільськогосподарської	22,17	31,4	13,25	29,4
промислової	5,55	7,9	9,09	20,2
Всього	70,56	100	45,01	100

Зумовлено це значною мірою суб"ективним ціновим фактором - нееквівалентним зростанням оптових цін на промислові товари, які поступають в сільське господарство і входять у вигляді затрат в собівартість продукції.

Заключним етапом при обчисленні суспільно необхідних затрат праці, втілених в продукцію, є редукція праці. Розрахунки показують, що рівень сукупної трудомісткості 100 крб. валової продукції сільського господарства, обчислений з врахуванням її редукції в середньому по сільському господарству Київської області на 21% вищий фактичного. Приведення всіх видів праці різної складності до зіставної перш за все потрібне при оцінці економічної ефективності нової техніки та технологічних процесів, а також при обґрунтуванні цін на основі співвідношень сукупних затрат праці.

При цьому необхідно ввести поняття "сукупний працівник" і визначати його на основі маси сукупних затрат праці та фактичного фонду робочого часу в сільськогосподарському і промисловому виробництві. При обчисленні сукупних працівників враховується як праця безпосередньо зайнятих працівників у сільськогосподарському виробництві, так і праця, уречевлена в засобах сільськогосподарського та промислового походження.

В дисертації проведений аналіз ефективності сукупного працівника в сільськогосподарських підприємствах Київської області та України. Виробництво валової продукції на сукупного умовного працівника тут в 1989-1991 рр. порівняно з 1985 р. зросло на 20,7%. Зміни в структурі умовного сукупного працівника певною мірою відбивають індустріалізацію аграрної праці: на 5 процентних пункти зросла частка праці, уречевленої в предметах промислового походження, а частка сільськогосподарської /живої та уречевленої/ праці відповідно зменшилась. В радгоспах частка сільськогосподар-

ської праці на 10 пунктів менша, ніж в колгоспах.

В дисертації значна увага приділена удосконаленню визначення показників трудозатрат - продуктивності і ефективності аграрної праці, зокрема, зіставності співвідношень чисельника і знаменника. Так при обчисленні продуктивності живої праці чисельником має бути чиста продукція, яка за економічним змістом близька до валового доходу /в порівняльних цінах/, а при обчисленні ефективності суспільної праці кінцева продукція - залишок валової продукції /в порівняльних цінах/ без повторних затрат продукції рослиництва і тваринництва, частка яких у середньому по сільському господарству коливається в межах 27-33%, причому у тваринництві в 1,5 - 2 рази більша, ніж у рослиництві.

При становленні ринкового механізму господарювання наукове та практичне значення має економічна /вартісна/ оцінка ресурсів, обчислення ресурсного потенціалу та визначення його структури.

Підрахунки показують, що в 1990 р. у вартості сукупного ресурсного потенціалу в середньому по Україні на трудові ресурси припадає 33-35, земельні - 32-34, засоби праці - 22-23 і предмети праці - 11-12%. При цьому грошова оцінка середньорічного працівника коливається у межах 23-28 тис. крб. вартості основних фондів, а грошова оцінка 1 га сільськогосподарських угідь - 2,3-3,2 тис. крб. вартості валової продукції. Рівень використання потенціальних можливостей по обстеженій сукупності сільськогосподарських підприємств коливається від 96% в колгоспах Миронівського району до 120% в радгоспі "Совки". Оцінка сукупної ефективності виробничого потенціалу проведена з врахуванням рівня продуктивності праці.

Ринкова економіка неможлива без ринку праці /робочої сили/, про що свідчить світова практика. Основним об'єктом ринку є пра-

цівник з такими атрибутами, як зайнятість, розміри, строки виплат по безробіттю, ціна найманої робочої сили і демографічна ситуація. За останнє десятиріччя щорічне вибуття з сільської місцевості у міста України складало понад 200 тис. чол., до того ж 85% у працездатному віці.

За прогнозом, протягом 1990-2015 рр. в Україні чисельність міського населення може збільшитись на 15%, а сільського зменшиться на 21%. Чим швидше відбувається процес скорочення чисельності зайнятих в сільському господарстві, тим вищим мають бути темпи підвищення рівня продуктивності аграрної праці. В цілому за рік дефіцит робочої сили складає 12-15%, а в період найбільш напруженого виконання сільськогосподарських робіт досягає 1/3. І в перспективі поліпшення ситуації з забезпеченістю сільського господарства робочою силою не передбачається. До того ж, народжуваність в сільській місцевості знижується, що веде до депопуляції. Тому на сьогодні надійної бази для формування ринку праці на селі поки що не створено.

Ритмічне функціонування аграрного виробництва в умовах, коли перед галуззю стоїть завдання збільшення обсягів виробництва продуктів харчування та сировини промисловості з одночасним скороченням тут чисельності працюючих, передбачає компенсацію вибуваючих працівників за рахунок збільшення технічних і матеріальних ресурсів. Цьому мають передувати розрахунки трудової і грошової оцінки заміщення вибуваючих трудових ресурсів засобами виробництва на основі еквівалентів заміщення затрат живої праці уречевленою і перш за все промисловою.

Згідно розрахункам /база 1967-1971 рр./, коефіцієнт еквівалентності заміщення живої сільськогосподарської праці уречевленою промисловою в сільськогосподарських підприємствах України в

1987-1991 рр. становив 5,70. Умовне вивільнення 1 люд.-год прямих затрат живої сільськогосподарської праці вимагало 0,17 люд.-год додаткових затрат уречовленої промислової праці.

Техніко-економічний рівень сільськогосподарського виробництва знаходить відображення перш за все в технічній будові капіталу - співвідношенні затрат уречовленої і живої праці. В 1986-1990 рр. на 100 люд.-год живої праці припадало уречовленої: в радгоспах 120,5, в колгоспах - 91,9 люд.-год. Рівень сукупної трудомісткості виробництва 100 крб. валової продукції становив відповідно 41 і 46,6 люд.-год. Динаміка сукупних затрат праці на одиницю сільськогосподарської продукції свідчить про тенденцію до зниження тут суспільної ефективності аграрної праці.

Аналіз пропорцій суспільної праці в сільському господарстві, проведений з допомогою системи показників: 1/ технічної озброєності праці - відношення затрат уречовленої промислової праці до прямих затрат живої сільськогосподарської; 2/ міжгалузевого переміщення праці - відношення затрат уречовленої промислової праці до всіх затрат / живої і уречовленої / сільськогосподарської праці; 3/ уречовлення процесу праці - співвідношення повних затрат уречовленої / сільськогосподарської і промислової / праці до повних затрат живої праці.

Динаміка названих показників /табл. 2/ свідчить про неухильне їх зростання. В 1987-1991 рр. технічне озброєння праці в рослинництві було вище, ніж у тваринництві в 1,8 раза, міжгалузеве переміщення праці - в 2,5 раза. Проте процес уречовлення праці у тваринництві протікає швидше і рівень його вищий, ніж у рослинництві, що зв'язано з більш інтенсивним розвитком цієї галузі і високою часткою/майже 2/3/ кормів в повних затратах уречовленої праці.

Таблиця 2

Динаміка структурного складу сукупних затрат праці
в сільському господарстві України

Періоди	: Технічне пере- : озброєння :	: Міжгалузеве : переміщення : праці	: Уречевлення : процесу : праці
1967 - 1971	0,177	0,085	0,647
1972 - 1976	0,269	0,120	0,792
1977 - 1981	0,396	0,154	0,947
1982 - 1986	0,508	0,222	0,985
1987 - 1991	0,620	0,253	0,995

В дисертації на матеріалах 72 радгоспів Київської області проведений комплексний аналіз закономірностей формування продуктивності праці, визначені найбільш істотні фактори та резерви збільшення виробництва валової продукції в розрахунку на середньорічного працівника. Так, з допомогою комбінаційних групувань виявлені чисті ефекти впливу таких факторів, як: ефективність використання землі, фондозброєність праці та її оплата. За результатами дисперсійного аналізу найбільший внесок в варіацію продуктивності праці дає її фондозброєність /10,6%/, друге місце посідає оплата праці /9,1%/, вплив ефективності використання землі, як і взаємодії факторів, виявився незначним.

Продуктивність праці корелює з низкою показників, що характеризують ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. Про це свідчить множинна регресійна модель продуктивності праці / \bar{y} /, параметри якої наведені в таблиці 3.

На основі регресійної моделі визначені резерви підвищення продуктивності праці за формулою:

$$\Delta_i \Delta_{KL} = a_i \Delta / x_{i1} - x_{i2} /,$$

де a_i - коефіцієнт регресії i -ої факторної ознаки;

Таблиця 3

Параметри регресійної моделі продуктивності аграрної праці та резерви її підвищення в овочемолочних радгоспах Київської області

Факторні ознаки	Коефіцієнти регресії a	Групові значення факторних ознак		Відхилення $\bar{x}_1 - \bar{x}_2$	Резерв $a / \bar{x}_1 - \bar{x}_2$
		1 - а група \bar{x}_1	2 - а група \bar{x}_2		
x_1 - вихід валової продукції з 1 га с.-г. угідь, крб.	0,06	1475	1382	93	- 5,58
x_2 - основні фонди с.-г. призначення на середньорічного працівника, крб.	0,29	14369	15037	668	193,7
x_3 - вартість технічних засобів на середньорічного працівника, крб.	0,21	4117	3894	223	- 46,8
x_4 - фондозвіддача 100 крб., крб.	108,01	54,4	53,3	1,1	- 119
x_5 - матеріаловіддача 100 крб., крб.	1,14	190	185	5	- 5,7
x_6 - валовий дохід на середньорічного працівника, крб.	0,07	6733	6097	636	- 44,5
x_7 - розмір прибутку на середньорічного працівника, крб.	0,15	3637	3168	469	- 70,4
x_8 - оплата середньорічного працівника, крб.	0,48	2610	2560	50	- 24
					- 122

Сукупний коефіцієнт детермінації становить 0,812.

Δx - міжгрупові відхилення значень i -ої факторної ознаки.

При цьому групи господарств формувались за ступенем наближення фактичної продуктивності праці до теоретично можливого рівня / в регресійній моделі - це функція $\hat{y} = f/x_1, x_2, \dots, x_m$ /.

До першої групи віднесені 35 господарств, в яких фактична продуктивність праці менше теоретично можливого рівня $y/\hat{y} < 1$, до другої - 37 господарств, де фактична продуктивність праці перевищила теоретично можливий рівень $y/\hat{y} > 1$. Розрахунок резервів /табл.3/ свідчить, що повне використання виробничих можливостей сприятиме зростанню середньорічної продуктивності праці на 122 крб. валової продукції.

В дисертації проведений аналіз тенденцій продуктивності праці за 1962-1991 рр. Середньорічний приріст \dot{y} за 1962 - 1976 рр. становив 5,6%, за 1977-1991 рр. - 2,8%, що свідчить про уповільнення зростання, а при збереженні тенденції призведе до зниження продуктивності праці.

Аналогічні тенденції уповільнення зростання виявлені також й по інших показниках ефективності аграрної праці: виробництво валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на 100 крб. основних виробничих фондів тощо.

Для прогнозування продуктивності аграрної праці запропонована методика, яка ґрунтується на алгоритмах методу групового обліку аргументів /МГОА/. Побудована прогнозна модель, яка об'єктивно відображає закономірності формування показників ефективності праці і має високі прогностичні властивості. Помилка точності прогнозу з імовірністю 0,99 становила 2-3%.

Зростання ефективності аграрної праці обумовлено дією комплексу факторів, а саме: рівнем індустріалізації та інтенсифікації виробництва, які визначають показники продуктивності праці не

менш як на 60-65%, решта припадає на організаційно-господарські заходи і соціально-економічний розвиток підприємства. Особливе місце при цьому посідає скорочення ручної праці, якою зайнято в сільському господарстві майже 67%.

За результатами соціологічного опитування сільських механізаторів 38,7% із них вважають свою роботу фізично важкою, 32% - не задоволені виробничими умовами праці /рівнем організації, механізації, санітарно-гігієнічним станом тощо/.

За 1976-1991 рр. частка зайнятих в аграрному секторі зменшилась з 25,7 до 20%, скорочувались капітальні вкладення, які традиційно направлялись на створення виробничих фондів. За цих умов пріоритетним напрямом зменшення трудозатрат є поліпшення виробничих і соціально-культурних умов життєдіяльності трудівників села, мотивація їх праці, впровадження прогресивних організаційних форм виробництва, які не вимагають значних додаткових витрат, але сприяють активізації людського фактору.

Створення мотиваційного механізму економії трудозатрат та підвищення їх ефективності в умовах ринкових відносин набуває актуальності у всіх галузях народного господарства, особливо в аграрному секторі. Із зарубіжного досвіду відомо, що активізація трудової діяльності визначається системою цінностей і мотивів праці, від яких багато в чому залежить ефективність способу виробництва в цілому. На жаль, праця в нашому суспільстві, особливо аграрної, втрачає свою престижність та соціальну цінність.

Анкетні опитування свідчать, що 30% респондентів незадоволені рівнем оплати праці - основним мотивом трудової активності людини. Аналіз співвідношення темпів зростання продуктивності і оплати праці за 27-річний період /1965-1991 рр./ свідчить про випереджаче зростання оплати праці. Ця несприятлива тенденція бу-

ла порушена в колгоспах лише в періоді 1971-1973 та 1980-1982 рр. В радгоспах таких відхилень від тенденції не зафіксовано.

Організаційні мотиви праці і форми власності на селі мають сприяти відродженню у селянина почуття господаря, бережливого відношення до використання праці, землі, техніки, засобів виробництва, чому мають сприяти підрядно-орендні і кооперативні форми відносин, фермерські господарства, особисті підсобні господарства населення. Невирішеними залишаються питання технічного і матеріального забезпечення, цін, юридичних гарантій та соціальної захищеності населення, підготовка кадрів тощо. Треба не обмежувати розвиток форм власності, створювати рівні умови для функціонування різних виробничих формувань.

Реалізація одержаних результатів проведеного дослідження - база для поліпшення вимірювання ефективності суспільної праці стосовно сьогоденних умов, економії трудових затрат, "реабілітації" виробничої аграрної сфери при входженні в ринкову економіку.

ІІІ. ПУБЛІКАЦІЇ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Метод статистических группировок и корреляций в анализе резервов и факторов повышения производительности аграрного труда // Тез. докл. Респ. НПК молд. уч. экон.-агр. Ч.З.- Житомир: УНИИЗСОСХ, 1985. 0,10 п.л.

2. Факторные методы в изыскании резервов повышения производительности труда и снижения трудоемкости продукции // В кн.: Повышение производительности труда - ключевая проблема аграрной экономики. - К.: Урожай, 1986, с.46-47, 0,10 п.л.

3. Совершенствование организационных форм труда - важнейший резерв роста его производительности в отраслях животноводства // Тез. докл. Респуб. сем.-К.: УНИИЗСОСХ, 1987. 0,10 п.л. ^{X/}

4. Ефективність трудових затрат у картоплярстві та овочівництві // У кн.: Економія сукупних затрат праці в сільському господарстві

^{X/} Роботи виконані у співавторстві.

арства.- К.: Урожай, 1987, с.106-115. 0,41 др.арк.^{x/}

5. Коллективный подряд и эффективность аграрного труда //Респуб. межвед. темат. сб.Выпуск 80. Коллективный подряд в колхозах и совхозах.-К.: Урожай, 1987. 0,62 п.л.^{x/}

6. Трудо-, материало- та фондомісткість продукції // У кн.: Економіка виробництва яловичини.- К.: Урожай, 1987. 0,54 др. арк.^{x/}

7. Эффективность функционирования новых агропромышленных формирований //Тез. докл. 2-я Белорус. конф. молод.учен. и спец.-Минск: БННМАПП, 1988. 0,11 п.л.^{x/}

8. К методике анализа использования рабочего времени, влияние его на производительность труда и объем продукции //Тез.докл. Респ. НПК.-Одесса: УНИИЭОСХ, 1988. 0,11 п.л.

9. Оценка влияния межотраслевых и межпродуктовых структурных сдвигов на эффективность использования трудовых ресурсов //Респуб. межвед. тем.научн. сб. Выпуск 83.-К.: Урожай, 1988. 0,36 п.л.^{x/}

10. К вопросу о сокращении затрат ручного труда и потерь рабочего времени //Тез. докл. Секция 3 - К.: СОПС УССР АН УССР, 1989. 0,13 п.л.^{x/}

11. Формирование показателей эффективности общественного труда на отраслевом и региональном уровне //Тез. докл.Респуб.НПК.-К.: Госкомстат УССР, 1990. 0,25 п.л.^{x/}

12. Уровень реализации услуг населению - важный фактор социального прогресса на селе //Тез. докл. Всесоюз. НПК.-Львов: СХИ, 1990. 0,10 п.л.^{x/}

13. Анализ квалификационного и качественного состава трудового потенциала аграрного сектора АПК // Тез. докл. Всесоюз.НПК.-Новосибирск: ВАСХНИЛ, 1990. 0,12 п.л.

14. С выгоде повышения качества молока // Тез. докл. НПК молод. учен. и аспирантов.- Каменец-Подольский: СХИ, 1990. 0,10 п.л.

15. Измерение и анализ хозяйственной и отраслевой трудо- и материалоемкости продукции // Тез. докл. Республ. НПК.-Днепропетровск: СХИ, 1990. 0,15 п.л.^{x/}

16. Соціально-економічна роль інтенсифікації в підвищенні ефективності використання землі і праці // Тез. докл. НПК.- Харків: ГАУ, 1991. 0,12 п.л. x/

17. Формування ринку праці в умовах погіршення демографічної ситуації українського села // Тез. докл. Респуб. НПК. Випуск II.- К.: СОПС АН України, 1991. 0,15 п.л. x/

18. Орендна підлягає в сільському господарстві: проблеми удосконалення // Респуб. міжвед. тем. сб. Випуск 89.-К.: Урожай, 1991. 0,45 п.л. x/

19. Аналіз продуктивності і оплати праці в суспільному сільськогосподарському виробництві // Матер. Всесоюз. НМС.-К.: УНІІЗАПП, 1991. 0,25 п.л.

20. Методичні аспекти побудови прогнозувальних моделей продуктивності праці в сільському господарстві // Респуб. міжвід. тем. сб. Випуск 88.- К.: Урожай, 1992. 0,36 др. арк. x/

21. Охорона праці працівників аграрного сектора // Матер. міжрег. НПК.-Дніпропетровськ: ГАУ, 1992. 0,10 п.л. x/

22. Трудові ресурси в системі виробничого потенціала при становленні ринкового механізму господарювання // Матер. між. НПК.- Дніпропетровськ: ГАУ, 1992. 0,10 п.л.

23. Соціально-економічні фактори та стабільність механізаторських кадрів // Респ. тем. наук. сб. "Економіка і організація сільського господарства.- К.: УНДІЕАПВ, 1992. 0,4 др. арк.

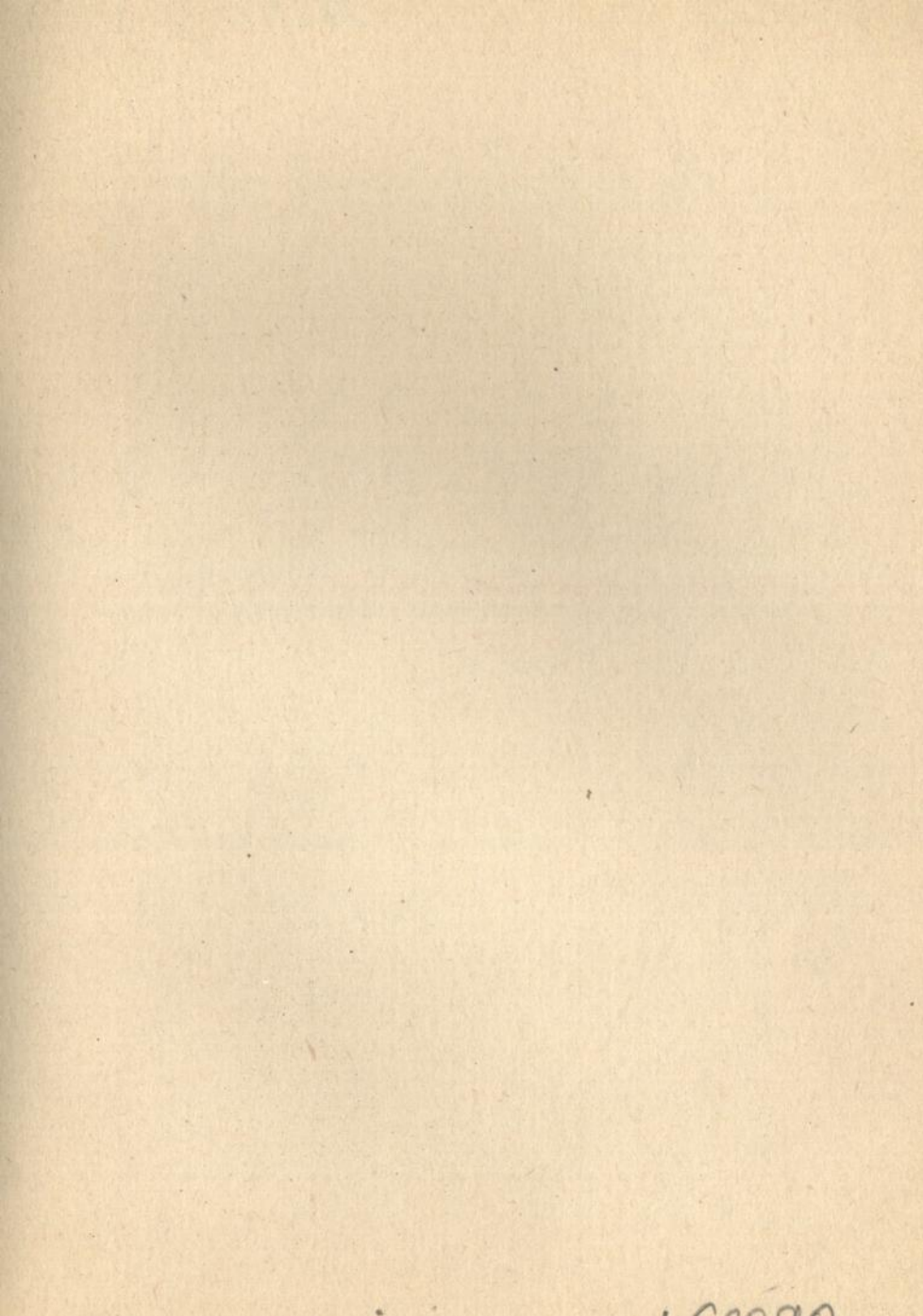
24. Розвиток фермерства на Київщині // Тез. допов. НПК.- Львів: СГІ, 1993. 0,15 др. арк. x/

25. Соціально-економічне обстеження формування фермерських господарств // Матер. НПК.-К.: МСГП України, 1993. 0,15 др. арк.

26. Співвідношення рівня зарплати і продуктивності праці // У кн.: Мотивація праці та формування ринку робочої сили.-К.: Урожай, 1993. 0,7 др. арк. x/

27. Аналіз ефективності суспільної праці // Там же. I,0 др. арк. x/

28. Комбінаційні групування та кореляційно-регресійний аналіз продуктивності аграрної праці // Там же. 0,6 др. арк.

AB 27.925

AB 27.925